

Człowiek i ziemia. Nowa książka Marka Bonenberga

Człowiek i ziemia Nowa książka Marka Bonenberga

Marek Bonenberg jest filozofem stale i z upodobaniem podejmującym refleksję ekologiczną. Potwierdza to jego najnowsza książka „Człowiek i Ziemia” (Kraków 1999) wydana w mającej długą już tradycję PAN-owskiej serii „Nauka dla Wszystkich”.

Celem pracy jest, jak stwierdza Autor „przedstawienie najbardziej charakterystycznych cech nowożytnego modelu relacji pomiędzy człowiekiem a przyrodą, zasadniczych przyczyn i kierunków obecnie dokonujących się zmian w tych relacjach oraz niektórych teorii stanowiących ich konceptualne, filozoficzne zaplecze”. Jest to więc książka także o kondycji nowoczesnej filozofii. Autor dowodzi, że postępująca dewastacja Ziemi nie pozwala, aby zagadnienia ekologiczne były „wewnętrzną stroną nauk biologicznych, technicznych i ekonomicznych”. Konieczne jest tutaj zaangażowanie nauk humanistycznych, a przede wszystkim filozofii. To właśnie filozofia powinna być blisko najbardziej trudnych problemów współczesności, powinna pomagać ludziom interpretować świat i pomagać im w poszukiwaniach sensu życia. Tymczasem filozofia „niejako na własne życzenie została zmarginalizowana i zamknęła się w wąskim kręgu problemów”, skazując całe społeczeństwa na samotną konfrontację z „agresywną ideologią ekspansji i wzrostu gospodarczego”. Filozofia „zamilkła”, lecz czy na zawsze? Obecnie, stoimy w obliczu przełomowych zmian, których zakres i głębokość zależy właśnie od zaangażowania w nie filozofii, jej powrotu do właściwej w świecie roli. By mówić o jutrze filozofii dobrze jednak najpierw poznać jej przeszłość. Stąd nie mogło w książce tej zabraknąć poszukiwań historycznofilozoficznych. Dzięki temu w „Człowieku i Ziemi” czytelnik znajdzie interesujące „proekologiczne” interpretacje filozofii Hume'a i poglądów Darwina. Czytelników zainteresowanych teoretycznym zapleczem ruchów ekologicznych zainteresuje z pewnością krytyczna analiza wywodzącej się z utilitaryzmu filozofii praw zwierząt. Zarazem unikając postawy konsekwentnie biocentrycznej Autor porusza się przede wszystkim na polu filozofii człowieka. Człowiek widziany jest w niej jako „odpowiedzialny uczestnik procesu kosmicznej ewolucji, skierowany ku przyszłości, lecz zarazem szanujący i chroniący jej dotychczasowe dokonania”.

M. Bonenberg nie ogranicza się więc w swojej najnowszej książce tylko do przeglądu postaw, stanowisk czy poglądów na środowisko, Zarysowuje w niej także własną koncepcję filozofii ekologicznej. Koncepcja ta, mocno osadzona w tradycji europejskiego filozofowania, jak i wykorzystująca doświadczenia współczesnej metodologii stanowi zarazem próbę przewyciężenia ograniczeń dominującego w filozofii nowożytnej dualizmu. Jednocześnie zamierzeniem Autora jest ukazanie różnych „prośrodowiskowych” poglądów etycznych, czy szerszej filozoficznych nie jako konkurujących ze sobą stanowisk, lecz komplementarnych propozycji potrafiących wspólnie przełamać izolację filozofii od najważniejszych problemów współczesności i w rezultacie przyczynić się do ukształtowania się nowego kształtu cywilizacji: „ubogiej” w sferze materialnej, lecz silnej intelektualnie i duchowo oraz bliskiej przyrodzie.

Grzegorz K. Wojsław